

De dolende ridder: een verhaal

Tekst: Frans Camphuijsen

Wie denkt dat ridders altijd helden waren die streden voor een goede zaak komt bedrogen uit als hij zich verdiept in de Nederlandse sagenwereld. Het stikt in deze verhalen immers van de roofridders, arrogante landheren en ander gespuis met een harnas aan. Gedreven door roofzucht en overmoed maken ze het leven van hun medemensen zuur. Dergelijk gedrag blijft echter zelden onbestraft en de meeste roofridders komen dan ook op een onprettige manier aan hun einde. Niet alle verhalen eindigen echter met de dood van de schurk. In een enkel geval blijft de roofridder de mensen in de omgeving ook na zijn dood nog lastigvallen. Zo ook in het volgende verhaal uit de Peelstreek, een ietwat aangepaste versie van een verhaal uit het Noord-Brabantsch Sagenboek van Jacques R.W. Sinninghe (p. 67-69), ook te vinden in de Verhalenbank.

'De weg van Meijel naar Sevenum is de weg van kronkelingen, ellende en dood. Wie die weg neemt, moet zijn kruis en rozenkrans niet vergeten. Want daar waart de schim rond van de Dolende Ridder. Tijdens sombere, mistige nachten kan men hem in de Peel om hulp horen roepen. Maar wie zich laat verleiden door zijn noodkreet zal nooit meer het licht van de dageraad zien. Steeds verder lokt de ridder zijn slachtoffer het Dolle Moer in. Totdat deze merkt dat er geen weg meer terug is en hij langzaam in het stinkende moeras wegzakt. De verstikkingsdood is zijn einde en niemand zal ooit nog zijn lijk terugvinden in het Dolle Moer. Dat is het werk van de schim van de Dolende Ridder die eeuwen geleden zelf zijn graf vond in de Peel. Wilt u weten hoe dat kwam? Luister dan:

Vanaf de Maaskant had de rooflust hem over de Peelbaan gedreven. Zo kwam hij met zijn bende aan de overzijde op het Brabantse zand en brandschatte er in de donkere nacht de Peelboertjes. Maar deze bliezen alarm op vlierstokken en brobbelskannen en ze staken een turfmijs in brand om de omgeving te wekken. Zo begrepen de bewoners van de streek waar het gevaar dreigde. Van alle kanten kwam het volk gewapend met vlikschuppen (kleine, kromgebogen spaden, waar men turf mee stak), turfspaaien en dorsvlegels opdagen. De ridder en zijn mannen kregen het al gauw te benauwd tegen deze overmacht en ze vluchtten weg in de richting van de Peel. Het landvolk achtervolgde de troep en menig soldaat liet onderweg het leven door de slagen van de boeren. Telkens slonk de troep, totdat uiteindelijk alleen de ridder en zijn schildknaap overbleven. Deze galoppeerden in woeste vaart over het Dolle Moer. Maar de andere kant hebben ze nooit bereikt. Met het gestolen goud zijn ze verdronken in het moeras. Het buurtschap waar ze roofden heet nog steeds 'De Schelm'. Sindsdien is de weg van Meijel naar Sevenum niet veilig meer op mistige dagen en donkere nachten. De wraak van de ridder

lokt de reizigers het moeras in. Wie meelij koestert met zijn angstkreet zinkt, net als de ridder zelf, weg in de onbegaanbare moerasen. Maar ooit zal de tijd komen dat de ridder met zijn schatten en zijn gouden sabel terug wordt gevonden. Dan zal de weg van Meijel naar Sevenum weer veilig zijn, want dan zal het Dolle Moer uitdrogen en begroeien. En degene die de schat vindt zal rijker zijn dan wie ook in de omgeving van de Peel! Althans, zo heeft Johannes van Leliëndaal het voorspeld.'

In 1910 deed men een opmerkelijke vondst in de buurt van de oude weg van Meijel naar Sevenum. Een turfgraver haalde daar namelijk de uitrusting van een Romeins veldheer uit het veen tevoorschijn. Deze uitrusting bestond onder andere uit een zilveren helm, een schoen en een aantal munten waarmee de resten op de vierde eeuw na Christus konden worden gedateerd. Had men hier te maken met de resten van de dolende ridder? De heersende opvatting onder veel volksverhalenverzamelaars is dat dit inderdaad het geval is geweest. Volgens hen zijn de mensen in de streek zich het historische feit van een verdronken Romeinse legeraanvoerder blijven herinneren in de vorm van deze sage. Het is immers wel erg toevallig dat net hier de Romeinse resten zijn gevonden.

Toch kunnen we deze connectie tussen de Romeinse resten en de sage van de dolende ridder niet zomaar voor waar aannemen. Het is erg onwaarschijnlijk dat een verhaal 1600 jaar lang bewaard blijft in de mondelinge overlevering van een streek. Niet alleen is dit gebied in die zestien eeuwen ongetwijfeld meerdere malen van bewoners gewisseld, maar het valt ook te betwijfelen of een 'onbenullig' feit als het verdrinken van een enkele Romein de lokale bevolking al die tijd heeft beziggehouden.

Er doen talloze verdrinkingsverhalen de ronde in de Peelstreek,

De Nederlandse Volksverhalenbank van het DOC Volksverhaal (Meertens Instituut) bevat momenteel meer dan 40.000 verhalen. U kunt hier zoeken naar historische en hedendaagse sagen, legenden, sprookjes, moppen, raadsels en broodjeaapverhalen.

Daarnaast kunt u ook zelf een verhaal aanleveren: www.verhalenbank.nl. In deze rubriek verschijnt één van de prachtige, aangrijpende, humoristische of spannende verhalen die de Nederlandse Volksverhalenbank rijk is.

uit de Peel

omdat een dergelijke manier van overlijden daar nou eenmaal vaak voorkomt. Het is goed mogelijk dat er in de omgeving van de Peel een verhaal bestond van een zinkende ruiter, dat na de vondst van de Romeinse resten aan de plek van die resten werd gekoppeld. Ook is het niet helemaal uitgesloten dat het verhaal zijn oorsprong pas kent na de vondst van de Romein. Het verhaal komt niet voor in volksverhalenbundels van voor 1910, en het is dus verre van duidelijk of het verhaal al bestond voordat de archeologische vondst werd gedaan. De precieze herkomst van de sage van de dolende ridder is dus nog

verre van duidelijk. Zo blijft de Peel ook in onze tijd nog een plek die lang niet al zijn geheimen prijsgeeft.

Meer lezen?

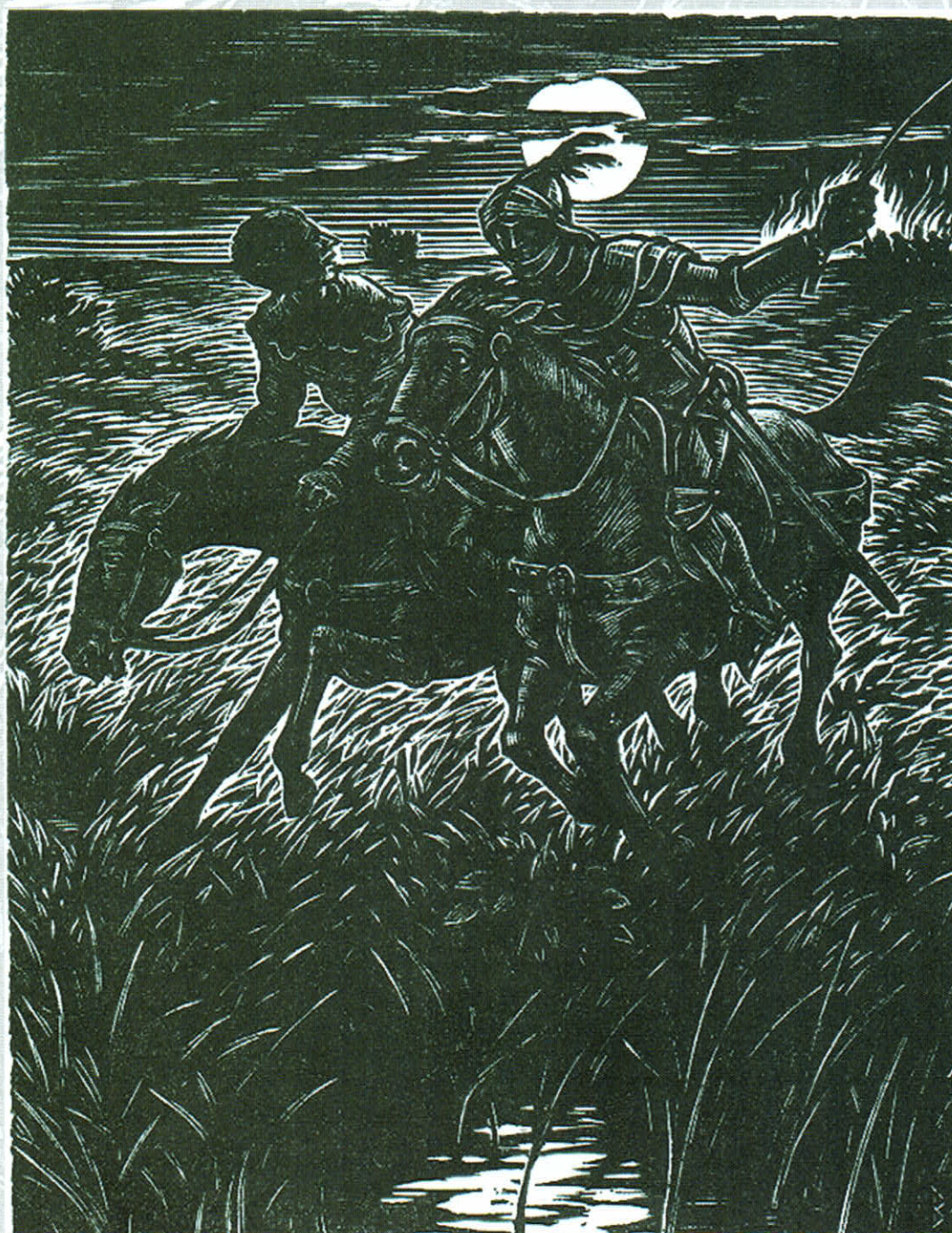
J.R.W. Sinninghe: Noord-Brabantsch Sagenboek. Zutphen, 1933.

Pierre Kemp: Limburgs Sagenboek. Lutterade, 1925.

Stichting Beleven: Nederlandse gemeenten en hun sagen

(www.beleven.org/sagen/).

www.verhalenbank.nl (ID-nummer: SINBRABSAG086)

“De roofridder en zijn schildknaap in het Dolle Moer”, in: Sinninghe, Noord-Brabantsch Sagenboek (1933), tegenover p. 68